SISÄMINISTERIÖ
INRIKESMINISTERIET

17.4.2018

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle säteilylaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Sisäministeriön pelastusosaston lausunto

Hallituksen esityksellä HE 28/2018 ehdotetaan säädettäväksi uusi säteilylaki. Lailla pannaan täytäntöön osaltaan Euroopan unionin uusi säteilyturvallisuusdirektiivi (BSS, Basic Safety Standards), jossa säädetään ionisoivaa säteilyä käyttävän toiminnanharjoittajan velvollisuuksista ja säteilyn turvallisesta käytöstä sekä säteilysuojelusta säteilyvaaratilanteissa ja vallitsevissa altistustilanteissa.

Pelastustoimen näkökulmasta esitykseen ei ole yleisesti huomautettavaa ja olennaista toimialan kannalta esityksessä ovat seuraavat seikat.

Pelastustoimen varautuminen säteilyvaaratilanteisiin

Pelastustoimelle varautumista säteilyvaaratilanteisiin pyritään parantamaan. Tästä syntyy kustannuksia ennalta järjestettävän koulutuksen, harjoitusten, kalustonhankintojen ja ylläpidon (mm. säteilymittarit, suojavarusteet…) osalta. Kustannukset voidaan kuitenkin katsoa kohtuullisiksi.

Lain yhtenä tavoitteena on suojella terveyttä säteilyn aiheuttamilta haitoilta sekä ehkäistä ja vähentää säteilystä aiheutuvia muita haittavaikutuksia. Säteilyvaaratilanteissa pelastustoimiin osallistuvien työntekijöiden ja säteilyvaara-avustajien (joita voivat olla esimerkiksi pelastustoimintaan osallistuvat auton tai lakaisukoneen kuljettaja) säteilyaltistukselle säädetään vertailutasot. Säteilyvaaratyöntekijöille on järjestettävä asianmukainen koulutus sekä terveydentilan seuranta. Lisäksi säteilyvaara-avustajilla on oltava tarvittava opastus ja koulutus säteilyvaaratilanteissa ja oikeus säteilyvaaratilanteen jälkeiseen terveydentilan erityiseen seurantaan. Toimintaa ja työtehtäviä suunniteltaessa ja johdettaessa on aina pyrittävä säteilyaltistuksen minimointiin. Säteilyvaaratilanteessa ICRP:n (International Commission on Radiological Protection) suositusten mukaan pyritään noudattamaan työntekijöiden annosrajoja säteilyvaaratyöntekijöille ja -avustajille. Näistä rajoista voidaan kuitenkin poiketa jos tilanteen hoitaminen sitä vaatii. Tällaisten tilanteiden varalle säteilyvaaratyöntekijöille ja säteilyvaara-avustajille määritellään vertailutasot, joita pienempänä altistus olisi pyrittävä pitämään. Syynä erilaiseen lähestymistapaan on, että säteilyvaaratilanteet ovat yksittäisiä tapahtumia, joista aiheutuvaa annosta ei ole odotettavista toista kertaa samalle henkilölle, toisin kuin säteilytyöntekijöiden altistuminen, joka on toistuvaa ja pitkittynyttä. Lisäksi säteilyvaaratyöntekijät ja -avustajat toimissaan suojelevat väestöä altistukselta, varmistavat kriittisen infrastruktuurin toimintaa tai toimivat pelastustehtävissä. Koska näiden tehtävien suorittamisella voidaan saavuttaa merkittävää vaikuttavuutta ihmisten hyvinvoinnin ja terveyden sekä yhteiskunnan

toimivuuden kannalta, on perusteltua sallia säteilyvaaratyöntekijöille ja -avustajille säteilytyöntekijän annosrajoja suurempia altistuksia. Lisäksi toimia, joissa on mahdollista, että vertailutasot saattavat ylittyä, saisi teettää vain henkilöillä, jotka ovat vapaaehtoisia tähän tehtävään.

Säteilylain ja pelastuslain välinen suhde

Säteilyvaaratilanteessa on, ainakin tilanteen varhaisvaiheessa, kyse myös pelastuslain (379/2011) tarkoittamasta onnettomuustilanteesta. Säteilyvaaratilanteissa sovelletaan siis myös pelastuslain säädöksiä, joissa määritellään velvollisuudet ja vastuut pelastustoiminnassa ja suojelutoimissa. Säteilylain säädökset täydentävät pelastuslain säädöksiä väestön sekä pelastustoimintaan ja suojelutoimiin osallistuvien henkilöiden säteilysuojelun periaatteiden ja velvollisuuksien suhteen, sekä näihin suojelutoimiin varautumisen suhteen. Muilta osin säteilyvaaratilanteessa noudatetaan pelastuslain säädöksiä niin kauan kuin tilanteen hoidossa on kyse pelastuslain tarkoittamasta pelastustoiminnasta.

Säteilyvaaratilanteen jälkivaiheessa tilanteeseen liittyvä pelastustoiminta on ohi, mutta joidenkin suojelutoimien toteuttamista voi olla vielä tarpeen jatkaa. Tässä vaiheessa toimien painopiste siirtyy elinympäristön puhdistukseen. Pelastustoiminnan päätyttyä suojelu- ja puhdistustoiminnan vastuita ja velvollisuuksia säätelevät pääasiassa terveydensuojelulaki, ympäristönsuojelulaki sekä jätelaki. Kuten säteilyvaaratilanteen alkuvaiheessa, säteilylain säädökset säteilyvaaratilanteesta täydentävät näiden lakien säädöksiä väestön ja työntekijöiden säteilysuojelun osalta.

Päätös siirtymisestä säteilyvaaratilanteesta vallitsevaan altistustilanteeseen on säteilyvaaratilanteessakin erillinen pelastuslain (379/2011) 34 §:n 3 momentissa säädetystä päätöksestä pelastustoiminnan lopettamisesta. Pelastustoiminnan lopettamisen jälkeen, mutta ennen siirtymistä säteilyvaaratilanteesta vallitsevaan altistustilanteeseen, joudutaan tilanteessa, jossa on tapahtunut laajaa kontaminaatiota, tekemään ympäristön puhdistustoimia mahdollisesti vielä pitkään. Täten ajallisesti pelastustoiminta saattaa loppua jo selvästi ennen siirtymisestä vallitsevaan altistustilanteeseen.

Ylitarkastaja Mikko Jääskeläinen